

REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Ev. broj: PRS 12-02-/12-18

Urbroj: 01-12-03

Zagreb, 18. travnja 2012.

REPUBLIKA HRVATSKA
61 - HRVATSKI SABOR
ZAGREB, Trg Sv. Marka 6

Primijeno: 18-04-2012		
Klasifikacijska oznaka:	Org. jed.	
021-12/12-09/11	65	
Uredbeni broj:	Pril.	Vrij.
41101-12-03	1	CD

HRVATSKI SABOR

Trg sv. Marka 6

10000 Zagreb

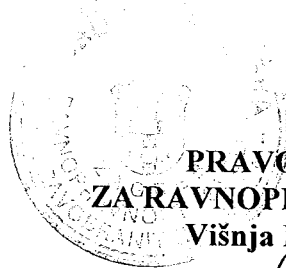
Predmet: Izvješće o radu pravobraniteljice za ravnopravnost
spolova u 2011. godini, sažetak - dostavlja se

Veza Vaš broj: Klasa: 021-12-/12-09/11, Urbroj: 65-12-02, od 2. travnja 2012. godine

Poštovani,

Pozivom na Vaš dopis od 2. travnja 2012. godine, u prilogu dopisa dostavljam Vam sažetak
Izvješća o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2011. godinu.

S poštovanjem,

PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
Višnja Ljubičić, dipl.iur.

Dostaviti:

- naslovu

- arhivi

Preobraženska 4/1
10 000 Zagreb
Hrvatska

tel: ++385 (0)1 48 48 100
++385 (0)1 48 28 033

fax: ++385 (0)1 48 44 600
e-mail: ravnopravnost@prs.hr
www.prs.hr

Republika Hrvatska

PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

IZVJEŠĆE O RADU
PRAVOBRANITELJICE ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
za 2011. godinu

- sažetak -

Zagreb, ožujak 2012.

SADRŽAJ sažetka izvješća o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2011. godinu

I. POKAZATELJI O RADU pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u 2011.	str. 1
II. ANALIZA PO PODRUČJIMA RADA	
1. Zapošljavanje i rad	str. 3
1.1. Položaj trudnica i žena koje su nedavno rodile	str. 4
1.2. Korisnice/i naknada za vrijeme rodiljnih i roditeljskih potpora	str. 4
1.3. Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja 2011.-2016.	str. 5
1.4. ISTRAŽIVANJE o zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim i upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima RH	str. 5
2. Obitelj	
2.1. Nasilje u obitelji	str. 6
2.2. ISTRAŽIVANJE o načinima financiranja skloništa za žrtve nasilja u obitelji	str. 7
2.3. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2011.-2016.	str. 7
2.4. Besplatna pravna pomoć i ISTRAŽIVANJE o Romkinjama kao korisnicama prava na BPP	str. 8
2.5. Izrada Nacionalne strategije za romsku nacionalnu manjinu	str. 8
2.6. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	str. 9
3. Seksualne i rodne manjine (LGBT)	str. 9
4. ANALIZA spolne strukture tražitelja/ica azila	str. 10
5. Područje obrazovanja	str. 11
5.1. ANALIZA zastupljenosti žena i muškaraca u području obrazovanja	str. 11
5.2. Upotreba rodno osjetljivog jezika	str. 12
5.3. ANALIZA udžbenika vjeronauka i inicijativa pravobraniteljice	str. 12
5.4. Obrazovanje – ostalo	str. 13
6. Mediji	str. 13
6.1. Godišnje rodno ISTRAŽIVANJE tiska i Internet portala	str. 14
6.2. Spolni stereotipi i seksizam	str. 14
7. Reproductivno zdravlje	str. 17
7.1. Zakon o medicinskoj oplodnji	str. 17
8. Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011. – 2015.	str. 17
9. Ravnopravnost spolova u području političke participacije – izbori 2011.	str. 18
9.1. Aktivnosti organizacija civilnoga društva	str. 19
10. Zakoni – inicijative pravobraniteljice	str. 19
III. Zaključno razmatranje i preporuke pravobraniteljice	str. 21

- SAŽETAK IZVJEŠĆA O RADU ZA 2011. GODINU -

I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U 2011.

Izvješće pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2011., kao i sva dosadašnja izvješća, polazi od odredbe čl.5. ZORS-a, prema kojoj ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednaki status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata, i temelji se na radu po pritužbama, analizama i istraživanjima Ureda pravobraniteljice, statistikama, rezultatima provedbe antidiskriminacijskih zakonskih odredbi i politika. Naglašava se da je primarna zadaća pravobraniteljice rad po pritužbama građanka/ki i tome se posvećuje najveći dio radnog vremena. U cjelovitom Izvješću opisano je 50 najkarakterističnijih i najznačajnijih slučajeva.

Tijekom 2011., Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova radio je na ukupno 1.391 predmetu, i to:

- **1.359 otvorenih u 2011.**
- 32 predmeta prenesenih iz ranijih godina

Navedeni broj od 1.391 predmeta, što predstavlja povećanje za 87,5 % u odnosu na 742 predmeta u 2010. godini, odnosio se na:

- 315 predmeta zaprimljenih po pritužbama građana/ki, od kojih je **283 novih predmeta iz 2011.**¹, a 32 iz ranijih razdoblja;
- **25 novih predmeta iz 2011. otvorenih na inicijativu pravobraniteljice vezano za kršenje načela ravnopravnosti spolova** ili diskriminaciju na temelju spola u odnosu na pojedince/ke;
- **1.051 predmet** otvoren na inicijativu pravobraniteljice radi praćenja primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, odnosno temeljem dopisa drugih institucija, organizacija ili pravnih osoba, od kojih su svi **otvoreni u 2011.** godini.

Prikupljeni statistički podaci pokazuju da se broj pritužbi nije povećao u odnosu na 2010.g. (308 u odnosu na 323 u 2010.g.). Međutim, povećao se broj slučajeva u kojima je pravobraniteljica utvrdila diskriminaciju (76 slučajeva u 2011.g. u odnosu na 60 u 2010.g.). U 63,9% slučajeva diskriminirane su bile žene, dok su muškarci bili diskriminirani u 23,1% slučajeva. Pritužbe su se pretežno (76,6% predmeta) odnosile na spolnu diskriminaciju, dok su se u manjem postotku odnosile na spolnu orijentaciju 5,2%, bračni ili obiteljski status 3,6%, rodni identitet i izražavanje 0,3% dok u 14,3% slučajeva nije bilo osnova za postupanje u nadležnosti pravobraniteljice. Prituživale su se građanke i građani iz cijele Republike Hrvatske, no najviše iz Zagreba (46,6%), a najviše pritužitelja/ica ima VSS (25,2%), u dobi od 35-44 godine.

¹ U 2010. godini bilo ih je 294, a u 2009. godini 274.

Pritužbe glede diskriminacije temeljem spolne orijentacije imaju trend blagog porasta, kao i u 2010. i 2009. (8,5% u odnosu na 5,8% u 2010. ili 4,4% u 2009.). Navedeno upućuje na zaključak kako osobe homoseksualne spolne orijentacije još uvijek nisu sklone korištenju dostupnih pravnih instrumenata zaštite ili kako nisu upoznate s mogućnošću obraćanja pravobraniteljici za ravnopravnost spolova.

Analiza pritužbi pokazuje da se, kao i u prethodnim godinama, osobe pritužuju na neizravnu diskriminaciju u relativno malom broju slučajeva, što i dalje sugerira kako ovo jamstvo još nije zaživjelo u praksi, odnosno da građani i građanke imaju problema s njegovim razumijevanjem.

Najviše pritužbi i dalje dolazi u pogledu ostvarivanja radnih i socijalnih prava, a građanke i građani u većem se broju pritužuju na postupanje državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i drugih pravnih osoba za koja su ta tijela nadležna (57,1%), nego na pravne osobe u privatnom vlasništvu (8,8%), odnosno druge fizičke i pravne osobe.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je, postupajući po pritužbama i osobnoj inicijativi, djelovala na svim razinama državne uprave i na području svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uključujući i druge pravne i fizičke osobe te medije. Ukupno je uputila 120 pisanih upozorenja i 207 preporuka (tri puta više u odnosu na 2010. g.), a strankama je pružila obavijest o pravima i obvezama u 143 slučajeva (46,4%). Tijekom 2011. pravobraniteljica se umiješala u 6 sudskih postupaka (4 na Vrhovnom sudu, 1 na Upravnom sudu, 1 na Općinskom građanskom sudu), *od čega u 4 sudska postupka u mandatu novoizabrane pravobraniteljice za ravnopravnost spolova*². Pravobraniteljica je aktivno sudjelovala na sjednicama Odbora za ravnopravnost spolova i Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora i iznosila svoje primjedbe na prijedloge zakona i drugih propisa. Isto tako, tijekom 2011. javno je istupala i upozoravala na pojave diskriminacije tako što je s tim u vezi³: 7 puta posjetila županije⁴, sudjelovala i imala izlaganje na 45 okruglih stolova, konferencija i javnih rasprava, organizirala 6 javnih događanja (1 regionalna konferencija, 2 okrugla stola i 3 javne tribine)⁵, razgovarala sa štíćenicama 4 skloništa za žene žrtve nasilja iz 4 različite županije⁶, sudjelovala i govorila na 7 međunarodnih konferencija i imala 5 susreta na međunarodnoj razini u svojem Uredu, surađivala s 26 različitih organizacija civilnog društva s područja cijele Republike Hrvatske, 33 puta nastupala u TV i radio emisijama, njezine izjave objavljene su u 91 novinarskom članku ili na internetskim stranicama, a redovito ažurirane službene Internet stranice Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova⁷ u 2011. posjetilo je 90.360 posjetitelja/ica.

² U vremenu od 28.10.-31.12.2011. godine.

³ U glavi III. Ostale aktivnosti pravobraniteljice na promicanju ravnopravnosti spolova podaci su razvrstani po vršiteljicama dužnosti pravobraniteljice tijekom prvog i drugog mandata u 2011.

⁴ Od 7 posjeta, 5 je realizirala pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Višnja Ljubičić.

⁵ Od 6 javnih događanja - 1 regionalnu konferenciju, 1 okrugli stol i 2 javne tribine organizirala je pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Višnja Ljubičić.

⁶ Posjete i razgovori organizirani su u mandatu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Višnje Ljubičić

⁷ www.prs.hr

Pravobraniteljica je tijekom 2011. provela **4 neovisna istraživanja** i to iz područja zapošljavanja i rada – 1⁸, medija – 1⁹, nasilja u obitelji – 1¹⁰, socijalne zaštite - 1¹¹. *Od navedena 4 neovisna istraživanja, 2 su započeta u mandatu novoizabrane pravobraniteljice za ravnopravnost spolova¹² u čijem je mandatu završeno i prikupljanje, obrada i interpretacija rezultata za sva navedena istraživanja*

II. ANALIZA PO PODRUČJIMA RADA

1. ZAPOŠLJAVANJE I RAD

Uz područje socijalne skrbi, područje zapošljavanja i rada i koristi vezanih uz radni odnos je i u 2011. područje s najvećim brojem pojedinačnih pritužbi. Ta vrsta pritužbi čini 65% od ukupnog broja. Najveći broj pritužbi na diskriminaciju u ovom području odnosi se na spolnu diskriminaciju i iznosi čak 94,7 %. Najveći broj tih pritužbi – 56,25 % - i dalje dolazi od strane žena, dok su se muškarci prituživali u 13,75% slučajeva u ovom području. U preostalim slučajevima u ime pojedinaca/ki prituživale su se druge pravne ili fizičke osobe. Ujedno zabrinjava i visok broj pritužbi radi spolnog uznemiravanja u području zapošljavanja i radnih odnosa, što čini 42,5% svih pritužbi u području zapošljavanja i radnih odnosa. Pritužbe radi spolnog uznemiravanja podnosile su isključivo žene. Podatke o pojedinačnim pritužbama radi diskriminacije u području zapošljavanja, radnih odnosa i socijalnih koristi vezanih uz radni odnos korisno je smjestiti u širi kontekst ravnopravnosti spolova na tržištu rada. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) iz prosinca 2011., na hrvatskom tržištu rada udio žena u ukupnom broju nezaposlenih iznosi 53,6 %, iako prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS) žene predstavljaju 51,8 % ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Nadalje, od svih novozaposlenih žena u 2011. (87.747), samo 8,4% njih je sklopilo ugovor na neodređeno vrijeme (7450 žena). Kod muškaraca isti udio iznosi 19,5%. I dalje postoji **značajna segregacija žena i muškaraca prema djelatnostima** na tržištu rada. Muškarci tako dominiraju u 13 od 20 područja djelatnosti na tržištu rada. Ta dominacija posebno je izražena u onim djelatnostima koja se tradicionalno smatraju „muškima“ kao što su građevinarstvo, rudarstvo, opskrba vodom, električnom energijom odnosno plinom te gospodarenje otpadom i sanacijom okoliša kao i prijevoz i skladištenje. Od 7 područja u kojem žene čine većinu ta dominacija je izrazita u djelatnostima koja se tradicionalno smatraju „ženskim“ kao što je područje (osnovnog i srednjoškolskog) obrazovanja odnosno područje zdravstvene zaštite i socijalne skrbi.

⁸ Istraživanje „Zastupljenost žena i muškaraca na rukovodećim upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u Republici Hrvatskoj“.

⁹ Godišnje istraživanje rodnog aspekta medijskih sadržaja

¹⁰ Istraživanje o načinu financiranja rada skloništa za žene žrtve nasilja u obitelji.

¹¹ Istraživanje pravobraniteljice u suradnji s Udrugom žena Romkinja Hrvatske „Bolja budućnost“ o korištenju prava na besplatnu pravnu pomoć žena Romkinja koje su pretrpjele obiteljsko nasilje.

¹² Istraživanje o financiranju skloništa i istraživanje o pružanju besplatne pravne pomoći Romkinjama u slučaju obiteljskog nasilja.

Na navedene podatke očekivano se nadovezuju i podaci o **jazu u plaćama na štetu žena**. Prema zadnjim podacima DZS-a¹³, žene u prosjeku ostvare 89,8 % prosječne bruto plaće koju mjesečno ostvare muškarci, odnosno **90,1% prosječne neto plaće** koju mjesečno ostvare muškarci na tržištu rada. Konkretno, to znači da žene na hrvatskom tržištu rada u prosjeku godišnje ostvare 6.588 kuna manje od muškaraca.

Statistički pokazatelji pokazuju kako se iz godine u godinu nastavlja trend povećanja broja zaposlenih na određeno vrijeme i doseže 90,7%. Žene i dalje čine većinu nezaposlenih u RH, rade u potplaćenim sektorima, i dalje je vidljiv jaz u plaćama, čine većinu osoba zaposlenih na određeno vrijeme (52,9%), uz prisutnu horizontalnu i vertikalnu segregaciju između muškaraca i žena na tržištu rada.

1.1. Položaj trudnica i žena koje su nedavno rodile

Broj pritužbi koje pravobraniteljica zaprima od strane trudnica i žena koje su nedavno rodile radi spolne diskriminacije u pogledu njihovog radno-pravnog statusa, odnosno radnih uvjeta i ove godine je vrlo nizak. Nizak broj pojedinačnih pritužbi od strane trudnica i žena koje su nedavno rodile nije iznenađujući. Raskid radnog odnosa i gubitak stalnog izvora ekonomskog prihoda posebno teško pada ovoj skupini žena s obzirom na povećanje troškova života koje donosi rođenje djeteta. Ove osobe su stoga značajno osjetljivije na rizik moguće viktimizacije sadašnjeg ili budućeg poslodavca radi pritužbe pravobraniteljici odnosno pokretanja sudskog postupka.

Također, poražavajuća je činjenica da su trudnice i žene koje su nedavno rodile, žrtve spolne diskriminacije ne samo od strane poslodavaca već i od strane državnih institucija koje imaju posebnu obvezu brinuti o njihovom, zdravlju, ekonomskoj situaciji i položaju na tržištu rada. Ova kritika prvenstveno se odnosi na diskriminatornu praksu Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje na koju je pravobraniteljica već upozoravala u prethodnim izvještajnim razdobljima.

1.2. Korisnice/i naknada za vrijeme roditeljskih i roditeljskih potpora – ANALIZA podataka Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje

Dodatni roditeljski dopust do navršenih 6 mjeseci djetetova života koristilo je 0,47% muškaraca što predstavlja stagnaciju u odnosu na 2010., te 0,4% očeva. Roditeljski dopust od 181-900 dana koristilo je 4,67% muškaraca, što predstavlja blagi porast u odnosu na 2010. te 3,8% očeva. Iz toga se može zaključiti da proces usklađivanja obiteljskog, privatnog i profesionalnog života još ne ide čvrsto u pravcu uklanjanja nejednakosti u društvenom položaju muškaraca i žena.

¹³ „Žene i muškarci u Hrvatskoj, 2011.“, Državni zavod za statistiku

1.3. Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja za razdoblje od 2011. do 2016. godine, provedba mjera u 2011. g. (NPPZ)

Od 33 analizirane aktivnosti NPPZ-a za 2011., 27 je imalo pokazatelje provedbe izražene brojem osoba određene ciljane skupine, kod kojih je pravobraniteljica prikupila podatke za 21 aktivnost i analizom, između ostalog utvrdila: obuhvaćeno je ukupno 42.661 osoba od toga 23.824 žena ili 55,8%; kod 14 aktivnosti bilo je uključeno više muškaraca a kod 7 aktivnosti više žena; svega 7 aktivnosti je provedeno u svim županijama i Gradu Zagrebu na način da su u njima bili obuhvaćeni i muškarci i žene.

Uočeno je da se nedovoljno provode aktivnosti vezano za smanjenje nezaposlenosti žena na tržištu rada, stoga bi se ne samo država, već i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave trebale više angažirati u provedbi NPPZ-a, na način da razrade dodatne poticajne mjere, na lokalnoj razini.

1.4. ISTRAŽIVANJE o zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim i upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u RH

Istraživanje koje je proveo Ured pravobraniteljice „Zastupljenost žena i muškaraca na rukovodećim i upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u RH“, na uzorku od 428 trgovačkih društava, pokazalo je da su žene značajno, a u velikom broju slučajeva i izrazito podzastupljene na hrvatskom tržištu rada i to na svim razinama sudjelovanja, od redovitih radnih mjesta preko rukovodećih pozicija, do sudjelovanja u upravnim i nadzornim tijelima. Žene čine tek 19% članica uprava i samo 9% žena je na čelu uprave. Samo 20% žena su članice nadzornih odbora i 11% na čelu odbora, iako žene u Republici Hrvatskoj čine većinu visokoobrazovanog stanovništva. Rezultat istraživanja pokazuje značajniju podzastupljenost žena na najodgovornijim pozicijama u subjektima koji su u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske, odnosno u pravnim osobama s javnim ovlastima. Dok kod privatnih poslovnih subjekata, koji su sudjelovali u istraživanju, žene zauzimaju 36% rukovodećih pozicija odnosno 23% rukovodećih pozicija najviše razine, kod državnih/javnih poslovnih subjekata žene zauzimaju znatno manjih 27% rukovodećih pozicija i 19% rukovodećih najviše razine.

Navedeno ukazuje i na potrebu primjene pozitivnih mjera radi stvaranja mogućnosti usklađivanja obiteljskih i profesionalnih obveza, uključujući i mjere radi postizanja ujednačenije raspodjele kućanskih i obiteljskih poslova između muškaraca i žena.

2. OBITELJ

2.1. Nasilje u obitelji

Tijekom 2011.g. 11 žena je ubijeno od strane muškog člana obitelji (ukupan broj ubojstava u RH je 48, među članovima/icama obitelji 19). To konkretno znači da su 22,9% žrtava svih ubojstava u RH u 2011., činile žene ubijene od strane nekog od muških članova svoje obitelji (supruga, izvanbračnog supruga, bivšeg izvanbračnog supruga, sina, šogora), ali isto tako i da žene predstavljaju 57,9% žrtava kaznenog djela ubojstva unutar obitelji. Počinjenjem kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji u 2011. ukupno je oštećeno 910 osoba, od čega je 747 oštećenih osoba ženskog spola, a što predstavlja udio od 82 % u ukupnom broju oštećenih osoba. Ukupan broj žrtava nasilničkog ponašanja u obitelji tijekom 2011. bio je 20.247. Od toga je 13.127 (64,8%) bilo ženskog spola. Žene su već godinama kontinuirano žrtve nasilja muškaraca s kojim nisu bile niti u bračnoj niti u izvanbračnoj zajednici, već u dužoj ili kraćoj emotivnoj/intimnoj vezi. Žene su žrtve svih oblika nasilja, od najtežeg njegovog oblika-ubojstva, do uvjetno rečeno „najlakšeg“, onog prekršajno kažnjivog. Zaštitne mjere predviđene Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji predstavljaju efikasan mehanizam zaštite žrtve nasilja, a neke mogu imati gotovo trenutačan efekt.¹⁴ Zbog toga bi bilo vrlo bitno da policija i sudovi primjenjuju iste uvijek kada je potrebno zaštititi žrtvu, nadasve tada kada je životno ugrožena, pri čemu bi tumačenje pojma „životne ugroženosti“ trebalo biti svrsishodno i u najboljem interesu žrtve. Zamijećeno je povećanje broja predloženih zaštitnih mjera, povećanja broja izvršenih zaštitnih mjera koje su povjerene na izvršavanje policiji te povećanje broja izjavljenih žalbi, uz smanjenje broja policijskih intervencija. Tijekom 2011. najviše su predlagane zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana, obveznog liječenja od ovisnosti i zabrane približavanja žrtvi nasilja. Porast broja zahtjeva za izricanjem zaštitnih mjera obveznog psihosocijalnog tretmana i zabrane približavanja žrtvi (žrtvama) nasilja svakako predstavlja vrlo dobru osnovu za prevenciju nasilničkog ponašanja, jer svaka od tih mjera ima konačni cilj izmijeniti odnosno usmjeriti ponašanje nasilnika tako da u budućnosti bude neškodljivo u odnosu na žrtve njegovog nasilništva. Međutim, analizom do sada dostupnih podataka došlo se do zaključka da sudovi ne usvoje niti 50 % predloženih zaštitnih mjera, premda se primjećuje blagi porast u izricanju i provođenju zaštitnih mjera. Ne ulazeći u ispravnost procjene potrebe za izricanjem zaštitnih mjera počiniteljima/cama prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji niti u pravo prekršajnih sudova da nakon provedenog postupka ocijeni je li počinitelju/ici potrebno

¹⁴ Čl. 19. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

(1) Zaštitne mjere iz članka 11. stavka 2. podstavka 2., 3. i 4. ovoga Zakona mogu se primijeniti prije pokretanja prekršajnog postupka.

(2) Zaštitne mjere iz stavka 1. ovoga članka primijenit će se na prijedlog osobe izložene nasilju ili ovlaštenog tužitelja uz prethodnu suglasnost žrtve radi otklanjanja izravne životne ugroženosti te osobe ili drugih članova obitelji.

(3) Sud će donijeti odluku iz stavka 1. ovoga članka, odmah bez odgode, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga.

(4) Odluku iz stavka 3. ovoga članka sud će staviti izvan snage ukoliko predlagatelj iz stavka 2. ovoga članka u roku od osam dana od dana donošenja odluke ne podnese optužni prijedlog.

(5) Sud je dužan upozoriti predlagatelja iz stavka 2. ovoga članka o posljedicama nepodnošenja optužnog prijedloga u smislu stavka 4. ovoga članka.

izreći zatraženu zaštitnu mjeru ili nije, pravobraniteljica primjećuje kako navedeni podaci ukazuju na očiti nerazmjer između broja predloženih i izrečenih zaštitnih mjera, te potrebu utvrđivanja razloga tom nerazmjeru.

Jedna iznimno dobra vijest je primjena čl.31. ZORS-a koji se pokazao učinkovitim instrumentom u suzbijanju partnerskog nasilja kao vida spolne diskriminacije žena, kojim su žrtve – bez iznimke žene-izložene uznemiravanju, praćenju, vrijeđanju od strane muškarca s kojima su bile u kratkotrajnoj vezi.

Iz podataka o kaznenim djelima protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa za izvještajno razdoblje, razvidno je da su ista počinjena u 93,8% slučajeva nad ženama, te se može zaključiti kako se, nažalost, žene i dalje percipira kao seksualni objekt, što u krajnjoj konzekvenci, rezultira teškim kaznenim djelima kao što su npr. silovanje.

Policija poštuje upozorenja i preporuke koje izdaje pravobraniteljica što predstavlja doprinos borbi protiv nasilja u obitelji.

Stavlja se naglasak na nužnost osiguravanja uvjeta za kontinuirano provođenje psihosocijalnog tretmana i njegovu financijsku potporu, obzirom da je prvo provedeno istraživanje učinka spomenutog tretmana pokazalo da je isti značajno doprinosi smanjivanju recidivizma nasilničkog ponašanja u obitelji.

Pravobraniteljica konstatira da zakonodavni okvir suzbijanja nasilničkog ponašanja postoji i da se kroz primjenu usavršava i razvija. Ono što ne postoji je sustav mjera pomoći i podrške žrtvama nasilja i njihovoj djeci u trenutku kada represivni aparat učini svoj dio posla u procesuiranju nasilnika.

2.2. Istraživanje o načinima financiranja skloništa za žrtve nasilja u obitelji

Pitanje financiranja rada skloništa za žrtve nasilja u obitelji nije na adekvatan i zadovoljavajući način riješeno niti tijekom prethodne godine obzirom kako još uvijek nije donesen zakon kojim bi se ta problematika regulirala. Istraživanjem ovog Ureda o načinu financiranja rada skloništa za žrtve nasilja u obitelji, pokazuje kako još uvijek postoje određene poteškoće vezano uz financiranje autonomnih ženskih skloništa uslijed čega je ugrožen i njihov nesmetan rad. Iako gotovo sve JLPS, sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi kao i Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, izdvajaju određena sredstva za rad skloništa koja se nalaze na njihovom području, ta sredstva u njihovim proračunima čine vrlo malen udio- između 0,01-0,16% ukupnog proračuna. Skloništa su navela kašnjenje uplata novčanih sredstava te retroaktivnu uplatu tih sredstava kao glavni problem funkcioniranja skloništa, a navedeno svakako mogu ugrožava njihov nesmetan rad. Stoga je žurno potrebno normativno regulirati financiranje skloništa.

2.3. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011-2016.g.

Mjere Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011-2016.g. kojima je rok provedbe određen kao kontinuiran nositelji aktivnosti uglavnom provode, no aktivnosti s

rokom izvršenja u 2011. provedene su samo djelomično, sudeći po pokazateljima uspješnosti samom Strategijom predviđenima za svaku mjeru. Mjere se provode uglavnom na nacionalnoj (državnoj) razini, dok je provođenje mjera Strategije na lokalnoj (regionalnoj) razini još slabo vidljivo.

No činjenica je da dokumenti kao što je Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011.-2016. te Zagrebačka strategija za zaštitu od nasilja u obitelji, koja je svakako iskorak i dobar primjer nastojanja JLPS u suzbijanju nasilničkog ponašanja u obitelji, predstavljaju dobro zacrtan smjer suzbijanja ove društveno štetne pojave.

Osobito je važno jače poticati ekonomsko osnaživanje žrtava nasilja daljnjim zapošljavanjem te rješavanjem njihovog stambenog pitanja, te u tom smislu pojačati aktivnosti na planskom i sustavnom provođenju istih mjera na svim razinama društva.

2.4. Besplatna pravna pomoć i ISTRAŽIVANJE o Romkinjama kao korisnicama prava na BPP

Ured je proveo istraživanje vezano za korištenje instituta besplatne pravne pomoći od strane žena žrtava nasilja u obitelji te Romkinja, kao posebno ranjive skupine. Pravobraniteljica ističe kako preporuke dane u izvješću za 2010. nisu uvažene Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, niti je sustav besplatne pravne pomoći unaprijeđen na željeni način. Naprotiv, izmjenama i dopunama Zakona utvrđeno je kako je pravo na besplatnu pravnu pomoć ukinuto žrtvama nasilničkog ponašanja u obitelji. Žrtve nasilničkog ponašanja u obitelji koje koriste institut besplatne pravne pomoći gotovo su isključivo žene, koje traže sekundarnu pravnu pomoć (najčešće radi zastupanja pred sudom u okviru parničnog, izvanparničnog ili ovršnog postupka). Iz provedenog istraživanja slijedi da institut besplatne pravne pomoći u praksi egzistira i daje konkretne rezultate. Kako bi dobio puni smisao, potrebno je poboljšati postojeća zakonodavna rješenja i praksu, da bi time korisnice-žrtve nasilja u obitelji, kojima je takva pomoć nužno potrebna, istu mogle ostvariti na jednostavniji način. Istovremeno, istraživanje je pokazalo da su Romkinje doista ranjiva skupina žena, kojima je teško dostupno čak i srednjoškolsko obrazovanje, zapošljavanje i redovni novčani prihodi, i kao takve se moraju i brinuti za sebe i članove/članice obitelji, te da se u tom smislu uklapaju u profil prosječne žene- žrtve nasilja. Stoga pravobraniteljica smatra kako bi, u svrhu unapređenja društvenog položaja posebno ranjivih skupina stanovništva kao što je ovdje slučaj sa Romkinjama, bilo dobro u upitnik uvrstiti i podatak o narodnosti tražitelja/ice besplatne pravne pomoći u svrhu prikupljanja točnijih podataka o takvim društvenim skupinama. Zbog toga, iznos novčanih sredstava namijenjenih financiranju besplatne pravne pomoći ne bi smio biti smanjen.

2.5. Izrada Nacionalne strategije za romsku nacionalnu manjinu

Tijekom izvještajnog razdoblja, pravobraniteljica je bila uključena u izradu buduće Nacionalne strategije za romsku nacionalnu manjinu u Republici Hrvatskoj, te u okviru svoje zadaće predložila mjere, vodeći se načelom ravnopravnosti spolova i istaknula kako Romkinje, pored

marginalizacije i diskriminacije po etničkoj osnovi, trpe i diskriminaciju po spolu koja se očituje dvojako, i to unutar romskih zajednica s izrazito patrijarhalnim sustavom i izvan romskih zajednica gdje su, kao i druge žene, suočene s drugim oblicima diskriminacije.

2.6. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, provedba u 2011. godini

Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (dalje u tekstu: Protokol) predviđene su obveze nadležnih tijela, a koje uključuju aktivnosti i na lokalnoj i regionalnoj razini sa koordinatorima/icama za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave te povjerenstvima za ravnopravnost spolova u županijama.

U odnosu na koordinate/ice za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave i dalje postoji problem neujednačenog prikupljanja podataka te stoga prikupljeni podaci ne mogu dati cjelovitu sliku stvarnog stanja, što još uvijek ukazuje na nepostizanje potpune suradnje svih tijela i drugih čimbenika na razini previđenoj Protokolom.

Analizom pribavljenih podataka vidljivo je kako su svi koordinatori/ice u uredima državne uprave ujedno i članovi/ice povjerenstva za ravnopravnost spolova u županiji, a što je u skladu sa čl. 28.st.2. ZORS-a. Međutim, samo su dva koordinatora/ice za ravnopravnost spolova u svojim izvješćima naveli/e kako su u protekloj godini održavali/e sastanke sa predstavnicima nadležnih tijela vezano uz problematiku *pojedinačnih* slučajeva nasilja u obitelji, a koja obveza je izričito predviđena Protokolom. Stoga postojeća situacija na tom području još uvijek nije zadovoljavajuća.

Pravobraniteljica je analizirala rad i županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova, a vezano uz njihove obveze predviđene Protokolom. Gotovo sva povjerenstva su navela kako su u protekloj godini uspostavila određeni oblik suradnje sa nadležnim tijelima i to sa organizacijama civilnog društva, koordinatorima/icama za ravnopravnost spolova, MUP-om te CZSS. Međutim, u odnosu na obvezu održavanja sastanaka vezano uz problematiku *pojedinačnih* slučajeva nasilja u obitelji, iz dostavljenih izvješća proizlazi kako su samo pojedina povjerenstva održavala takve sastanke te stoga na tom području nije vidljiv pomak u odnosu na prethodne godine.

3. SEKSUALNE I RODNE MANJINE (LGBT)

Društveni položaj seksualnih i rodni manjina odnosno LGBT građana i građanki Republike Hrvatske nije se značajno mijenjao u odnosu na 2010. te i dalje ostaje nepovoljan, prvenstveno jer su žrtve nasilnih nasrtaja motiviranih predrasudama. Vidljivost LGBT zajednice i njihovih problema porasla je u 2011.g. prvenstveno zahvaljujući aktivnostima organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom i promicanjem ravnopravnosti LGBT osoba. Učestalo nasilje i zločini iz mržnje prema LGBT osobama svjedoče o postojanju homofobije u hrvatskom društvu, no još uvijek se ne primjećuje jasan napredak u pogledu poboljšanja zaštite njihovog

temelnog ljudskog prava zajamčenog Ustavom Republike Hrvatske i Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda – prava na tjelesnu sigurnost i integritet, a što je osobito došlo do izražaja neposredno prije i tijekom same LGTB „Povorke ponosa“ u Splitu u lipnju 2011. godine. Naime, osnovana je kritika da nadležne institucije nisu uspješno ispunile svoju obvezu i osobama koje su sudjelovale u splitskoj povorci omogućile relativno neometano korištenje svojim ustavnim pravom na slobodu izražavanja i javnog okupljanja, te im nisu uspjele osigurati niti osnovni stupanj zaštite od fizičkog nasilja motiviranog mržnjom kojem su sudionici povorke bili izloženi od strane homofobnih protivnika povorke. Kao što je pravobraniteljicu izvijestio MUP-ov Odjel za borbu protiv terorizma, nakon splitske povorke podnesene su 22 kaznene prijave radi zločina iz mržnje prema LGBT osobama. Uz kaznene prijave prijavljene su i 62 osobe radi 103 prekršaja. Istovremeno, pravobraniteljica želi pohvaliti i istaknuti kao uzor izuzetno visok i profesionalno ostvaren nivo policijske zaštite koju su nadležna tijela i policijski službenici osigurali sudionicima i sudionicama „Povorke ponosa“ u Zagrebu. Nadalje, pravobraniteljica smatra kako postojeći zakonodavni okvir, koji se temelji prvenstveno na Zakonu o istospolnim zajednicama LGBT osoba, ne jamči razinu zaštite na koju one imaju pravo prema Ustavu Republike Hrvatske, Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i pravnoj stečevini Europske unije, odnosno, da LGTB osobama istim Zakonom nije zagarantirana odgovarajuća razina socijalne, ekonomske i društvene zaštite, već samo vrlo uzak skup imovinskih prava. Stoga smatra kako takva situacija zahtijeva izradu novog zakonodavnog okvira. Osim toga, razvoj prakse Europskog suda za ljudska prava opisane u ovom Izvješću zahtijevat će značajnu prilagodbu hrvatskog zakonodavstva. Koristeći ovlast umješačice, temeljem Zakona o suzbijanju diskriminacije, pravobraniteljica se u 2011. odlučila **umiješati u 4 sudska postupka** povodom tužbi radi diskriminacije na temelju seksualne orijentacije (u jednom predmetu pred općinskim sudom, u jednom predmetu pred upravnim sudom i u dva predmeta pred Vrhovnim sudom).

Iako nema konkretnih statističkih pokazatelja o položaju LGBT osoba na tržištu rada, pravobraniteljica je prateći i sudjelujući u sudskim postupcima povodom diskriminacije LGBT osoba, stekla uvjerenje kako je značajan broj poslodavaca sklon diskriminaciji LGBT osoba. Naime, one osobe koje nisu tajile svoju spolnu orijentaciju gotovo u pravilu bile su na neki način stavljene u nepovoljniji položaj u svom radnom okruženju, pa se stoga može pretpostaviti kako bi bile u jednako nepovoljnom položaju pri zapošljavanju ukoliko bi poslodavci znali za njihov seksualni identitet.

Stoga je neophodno daljnje osvješćivanje društva o neprihvatljivosti ovih oblika diskriminacije, kao i promicanje tolerancije u svim područjima javnog života, a posebno radnih odnosa, kako bi se LGBT osobama osiguralo temeljno pravo da slobodno, bez straha od osude i štetnih posljedica, izraze i žive svoj osobni identitet.

4. ANALIZA spolne strukture tražitelja/ica azila

Azilanti/ice su izuzetno osjetljiva i ranjiva društvena skupina unutar koje postoji još osjetljivije i ranjivije društvene skupine, kao što su žene, LGBT-populacija, djeca, osobe s invaliditetom, dakle osobe koje su izložene višestrukoj diskriminaciji. U tom smislu je

potrebno voditi računa o njihovim potrebama i pravima tijekom prihvata i integracije. Potrebna je kontinuirana edukacija i senzibilizacija stručnih osoba vezano za LGBT osobe, kao i svijest o davanju razmjernog broja odobrenja ženama-azilanticama u odnosu na ukupan broj tražitelja azila.

5. PODRUČJE OBRAZOVANJA

U 2011. pravobraniteljica je reagirala na nekoliko propisa s područja obrazovanja vezano za pitanja ravnopravnosti spolova. Na inicijativu pravobraniteljice u Zakon o umjetničkom obrazovanju je uvrštena antidiskriminacijska odredba kojom se jamči dostupnost umjetničkog obrazovanja bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovinu, rođenje, društveni položaj, invalidnost, seksualnu orijentaciju i dob. Ostali propisi na koje je pravobraniteljica upućivala prijedloge za izmjenama i/li dopunama su: Nacrt Udžbeničkog standarda, Nacrt kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja i Odluka o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2012./2013. Tako je na dostavljeni Nacrt kurikuluma uputila nekoliko prijedloga za izmjenama i dopunama njegovog sadržaja. Među izvore učenja i poučavanja predloženo je uvrštenje Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom,¹⁵ Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima (2004.), Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (2008.), Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (UN, 1981.), Zakona o suzbijanju diskriminacije, Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline, Povijest gej i lezbijskog života i kulture. Preporuka koja se odnosila na uvrštenje tema vezanih za pitanja ravnopravnosti spolova utvrđenih kurikulumom u Modulu odgoja i obrazovanja za promicanje ravnopravnosti spolova uvažena je, dok *prijedlog koji se odnosio na uvrštenje tema vezanih za diskriminaciju temeljem bračnog i obiteljskog statusa te spolne orijentacije nije uvažen.*

5.1. ANALIZA zastupljenosti žena i muškaraca u području obrazovanja

Ovogodišnja analiza Ureda pravobraniteljice o „Zastupljenosti žena i muškaraca u području obrazovanja“ kao posebno zabrinjavajuće ističe negativne tendencije vezano za veliku podzastupljenost nastavnika muškog spola u osnovnim školama (15,8%) dok je isti problem na razini srednjoškolskog obrazovanja puno manje izražen.

Na razini srednjoškolskog obrazovanja i dalje je prisutna podzastupljenost ženskog spola među učenicima/cama u industrijskim i obrtničkim srednjim školama, te podzastupljenost muškog spola u umjetničkim srednjim školama, dok se u gimnazijama broj učenika u odnosu na učenice također sve više smanjuje te se polako ističe kao novo područje sa značajnom podzastupljenošću.

Možda najveći problem u pogledu neravnomjerne zastupljenosti spolova predstavlja područje visokoškolskog obrazovanja gdje su, kao i prethodnih godina, područja studija vidljivo podijeljena na „tradicionalno muška“ i „tradicionalno ženska, pa se tako kao izrazito „ženska“

¹⁵ Narodne novine broj 107/07.

područja najviše ističu područja usluga socijalne skrbi, obrazovanja odgajatelja/ica i učitelja/ica, znanosti o obrazovanju i bioloških znanosti, a kao „muška“ područja inženjerstva i inženjerskih obrta, računarstva i usluga zaštite.

Među nastavnicima/cama i suradnicima/cama u nastavi na visokim učilištima i ove godine bilježimo sve veći udio žena što predstavlja pozitivnu tendenciju s obzirom na još uvijek prisutnu ukupnu podzastupljenost ženskog spola u tom području.

Kod magistara/ica znanosti, magistara/ica i specijalista/ica područja koja se posebno ističu s najvećom podzastupljenošću su prirodne znanosti (podzastupljenost muškaraca) i tehničke znanosti (podzastupljenost žena), dok je kod doktora/ica znanosti jedino područje većeg nesrazmjera zastupljenosti područje tehničkih znanosti.

Analizirani podaci ukazuju na pojedine tendencije dijeljenja na „tradicionalno muška“ i „tradicionalno ženska“ zanimanja što nije u skladu sa odredbom o jednakoj prisutnosti žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života propisanom čl.5. ZORS-a.

5.2. Upotreba rodno-osjetljivog jezika

Iako je vidljiv značajan pozitivan pomak u broju onih koji poštuju odredbu ZORS-a o oglašavanju, i dalje se ukazuje na nužnost primjene rodno-osjetljivog jezika u svim područjima društvene aktivnosti, a osobito u području akata zakonodavstva, obrazovanja, akata JLPS i dr. koji korespondiraju na svakodnevnoj razini sa građanstvom.

5.3. ANALIZA udžbenika vjeronauka i inicijativa pravobraniteljice za dijalog

Nakon analize udžbenika za 8. razred osnovne škole „S Kristom u život“ , pravobraniteljica je Ministarstvu dala preporuku da se rečenica „*Medicina i psihologija pronalaze različite uzroke, do kraja neistražene, takvom ljudskom stanju*“ (misli se na homoseksualnost) na str. 16. udžbenika u potpunosti ukloni iz sljedećeg izdanja udžbenika, ili preformulira na način da se čitateljima/cama ne ostavlja prostor za pogrešne interpretacije (da je homoseksualnost bolesno stanje), no do kraja izvještajne godine nije zaprimljeno očitovanje Ministarstva u odnosu na izdano upozorenje i preporuku.

Nakon analize udžbenika vjeronauka za 3. razred srednje škole „Životom darovani“, pravobraniteljica je zaključila da isti udžbenik sadrži elemente diskriminacije temeljem spola (opisuje tradicionalnu podjelu društvenih uloga žena i muškaraca, te se razlažu karakteristike i specifičnosti žena i muškaraca na vrlo stereotipnan način), te stoga nije u skladu s odredbom čl.4. st.2. Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu¹⁶ koja propisuje da *udžbenici, dopunska i pomoćna nastavna sredstva svojim sadržajem ne smiju biti protivni Ustavu Republike Hrvatske i proklamiranim načelima demokratskog poretka koja se posebice odnose na zaštitu ljudskih i manjinskih prava, temeljnih sloboda i prava čovjeka i građanina te ravnopravnost spolova.*

Stoga je pravobraniteljica Ministarstvu dala preporuku da se za sljedeću školsku godinu 2012./2013. pripremi novo izdanje vjeronaučnog udžbenika „Životom darovani“ u kojem bi se

¹⁶ Narodne novine broj 27/10 i 57/11.

u odnosu na sadašnje izdanje izmijenili i dopunili sporni dijelovi, te se na taj način uskladili s pozitivnim pravnim propisima Republike Hrvatske. Posebno i vezano za pojmove kao što su pobačaj, medicinski potpomognuta oplodnja i genetički inženjering, pravobraniteljica je predložila da se razmotri mogućnost dodavanja *napomene ispod teksta da se radi o sadržajima koji su regulirani pozitivnim propisima Republike Hrvatske s pojašnjenjem u kojim slučajevima je njihovo vršenje dopušteno*. Do kraja izvještajne godine nije zaprimljeno očitovanje Ministarstva u odnosu na izdana upozorenja, preporuku i prijedlog.

No, uočeni su i pozitivni primjeri te je utvrđeno da pojedini udžbenici djelomično vrlo korektno obrađuju neke aspekte područja ravnopravnosti spolova, pa je tako npr. u udžbeniku za osmi razred osnovne škole „S Kristom u život“ odnos među spolovima opisan s naglaskom na „jednakost dostojanstva“ među spolovima te „ravnopravnu i jednaku vrijednost žena i muškaraca“. Integracija takvih sadržaja u udžbenike je poželjna te je u skladu s odredbom članka 14. st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova koja propisuje da sadržaji vezani za pitanja ravnopravnosti spolova predstavljaju integralni dio predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja te visokoškolskog obrazovanja i usavršavanja, te uključuju pripremu oba spola za aktivno i ravnopravno sudjelovanje na svim područjima života.

S obzirom na uočenu problematiku, pravobraniteljica je inicirala uspostavljanje dijaloga i suradnje sa stručnjacima za katolički vjeronauk u nacionalnom odgojno-obrazovnom sustavu, ponajviše i iz razloga što do sada nije bilo pokušaja uspostavljanja suradnje od strane institucije Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. Stoga su krajem 2011. održani sastanci s predstavnicima Hrvatske biskupske konferencije i Agencije za odgoj i obrazovanje.

5.4. Obrazovanje - ostalo

Po preporuci pravobraniteljice, čl.9 st.1. novog „Etičkog kodeksa Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku“ donesenim u travnju 2011.g. „*zabranjena je svaka izravna ili neizravna diskriminacija na temelju rase, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, bračnog stanja, vjere, razlike dobi, političkog uvjerenja, nacionalnog, socijalnog ili regionalnog podrijetla, imovnog stanja, rođenja, društvenog položaja te tjelesnih ili društvenih poteškoća*, a čl.10. st.1. *zabranjen je svaki oblik uznemiravanja i spolnog uznemiravanja između pripadnika akademske zajednice*.

6. MEDIJI

Iako zakoni i drugi propisi koji reguliraju rad medija uključuju odredbe koje od medija zahtijevaju uklanjanje seksizma, spolnih stereotipa, i uvredljivo, omalovažavajuće i ponižavajuće prikazivanje žena i muškaraca, činjenica je da mediji i dalje perpetuiraju spolne stereotipe te vrlo uporno koriste uglavnom žensko tijelo kao objekt za privlačenje pažnje na druge sadržaje, što prvenstveno ide na štetu žena, ali posljedično i na štetu cijeloga društva.

Taj zaključak slijedi iz godišnje rodne analize tiska i Internet portala, koja i dalje pokazuje da medijima prevladavaju seksizam i spolni stereotipi, gotovo zanemarivo se prikazuje položaj žena u ruralnim područjima, problem višestruke diskriminacije, ravnopravnost spolova u sportu i obrazovanju i sl. Problematično je nepostojanje šire društvene osude seksizma. Još uvijek izjave mnogih javnih osoba te djelatnika/ca medija pokazuju da je seksizam duboko ukorijenjen i dio svakodnevnog govora, i da ga perpetuiraju i žene i muškarci. Na takve javne istupe pravobraniteljica je ukazivala priopćenjima i pozivala na moralnu i političku odgovornost osoba koje su u javnim govorima koristili seksističku retoriku i sl. Zbog svega toga je nužno promicanje načela ravnopravnosti spolova, prije svega u odgojno-obrazovnom sustavu.

6.1. Godišnje rodno ISTRAŽIVANJE tiska i Internet portala

Primijećeno je da broj objavljenih članaka vezanih uz problematiku ravnopravnosti spolova konstantno pada. U odnosu na 2007.g., kada je objavljeno najviše članaka vezanih uz područja iz nadležnosti Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, čak 3.835, u 2011. broj članaka se i više nego prepolovio (pad od 54%). No zato od 2006., kada je Ured pravobraniteljice prvi puta počeo analizirati članke u tisku i na Internet portalima po područjima nadležnosti sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova, 2011.g. po prvi puta se na prvom mjestu po učestalosti našla problematika vezana uz zaštitu prava LGBT populacije. Gotovo zanemariv broj članaka odnosio se na položaj žena u ruralnim područjima te ravnopravnost spolova u sportu i obrazovanju. Jako mali broj je i članaka koji problematiziraju spolne stereotipe u medijima i izvan njih, kao i onih koji na nestereotipan način pišu o ženama u vojsci, policiji, gorskoj službi spašavanja, razminiravanja i slično.

Kada izvještavaju o obiteljskom nasilju, mediji su senzibilniji nego što su bili prije nekoliko godina, no ipak postoje naslovi koji još uvijek idu za senzacionalističkim izvještavanjem uz korištenje neprimjerenih izraza ili detalja koji dodatno viktimiziraju žrtvu.

6.2. Spolni stereotipi i seksizam - Razlike u prikazivanju žena i muškaraca u medijima

Razlike u prikazivanju žena i muškaraca u medijima, koje Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, sukladno svojoj nadležnosti, kontinuirano prati, pokazuje da seksizam i spolni stereotipi prevladavaju do te mjere da se javno reagiranje na svaki pojedinačni slučaj čini kao „kap u moru“. Takve su razlike velike i prevladavaju više na štetu žena. Djelovanje i dostignuća žena u raznim područjima života u medijima se objavljuju prerijetko, marginaliziraju se u odnosu na druge teme ili sasvim prešućuju pa se dobiva dojam da žena nema ili da ih ne interesiraju područja i teme izvan „lake zabave“ poput vijesti s estrade, mode,¹⁷ tračeva¹⁸, kozmetike, dijeta¹⁹, i sl. Fotografije vrlo oskudno odjevenih žena, uz

¹⁷ „Divni predmet žudnje: štikle koje daju moć“, „U ovim gležnjačama ne možete planinariti, ali možete zavoditi“, Jutarnji list, 09.11.2011.

¹⁸ Jutarnji list, 29.-30.04.2011., (ukupno 25 stranica), Večernji list 30.04.2011. (ukupno 16 stranica) bilo je posvećeno kraljevskom vjenčanju u Velikoj Britaniji.

¹⁹ Daniela (27): Uspjela sam : „Imam 7,5 kg manje, 100.000 kuna više, a dobivam i – muža!“, Jutarnji list, 19.04.2011.

naslove i sadržaje koji se temelje na isticanju njihovih tjelesnih proporcija te uz komentare o fizičkom izgledu, kojima se nastoji stvoriti nelagoda kod samih čitateljica²⁰, kao i vrlo česte seksualne aluzije, dio su sadržaja gotovo svih tiskanih medija i većine informativnih Internet portala.

Mediji se uglavnom opravdavaju da oni nude samo ono što ljudi žele čitati/gledati/slušati, što nije točno. Naime, iz mnoštva različitih stvari kojima se muškarci i žene svakodnevno bave, **mediji odabiru sadržaje** koje će prezentirati javnosti, kao i **način** na koji će to učiniti. Količinom objavljenih sadržaja, kao i načinom njegove prezentacije, mediji promoviraju i time učvršćuju stereotipe i utječu na način na koji će nešto biti vrednovano.

Patronizirajući ton koji si mediji uzimaju za pravo koristiti kada predstavljaju žene, još je jedan od pokazatelja odnosa medija prema ženama. Budući da se takav ton i način prikazivanja ne koristi u odnosu na muškarce, govorimo o diskriminaciji. Teško je zamisliti da bi novinar ili novinarka koji bi intervjuirali državnog inspektora, ili bilo koju drugu mušku javnu osobu, isticali njegovu ljepotu, a njegove uspjehe u poslu komentirali sa „Zna mali!“, kao što je to bio slučaj kada je sa „Zna mala!“ novinar komentirao primjere koje je državna inspektorica navela kao uspješno odrađene poslovne zadatke.

Spolni stereotipi²¹ koji su protkani kroz razne poruke koje dolaze do pojedinaca i pojedinki putem medijskih i drugih poruka, imaju velikog utjecaja na formiranje načina na koji će djevojčice i dječaci doživjeti sebe i drugi spol kao i na društvenu klimu u kojoj su jedinke prisiljene uklopiti se u unaprijed zadana očekivanja od spola kojem pripadaju.

Iako vrlo rijetko, postoji određen, manji broj članaka koji na objektivan i nestereotipan način predstavlja žene u raznovrsnim područjima djelovanja: djevojčica koja igra nogomet²², državna prvakinja iz matematike²³, gluho-slijepa magistra znakovne lingvistike²⁴, antropologinja kibernetike²⁵, voditeljica građevinskog gradilišta²⁶, speleologinja²⁷, pripadnica NATO snaga koja radi na otkrivanju eksplozivnih naprava²⁸, časnica Oružanih snaga RH u Afganistanu²⁹, jedina hrvatska policajka u EULEX-ovoj misiji³⁰, tjelohraniteljica³¹, poručnica bojnog broda³², minerka³³, nogometne sutkinje³⁴, boksačica³⁵, igračica američkog nogometa³⁶.

²⁰ „Prokletstvo naboranih koljena – Zvijezde mladenačkih lica i boljke vitkih nogu“, Jutarnji list, 08.09.2011.

²¹ „Sreću donosi torbica – Novo istraživanje potvrdilo je kako kupnja torbe ženama čini najveće zadovoljstvo“; „Ženska zaludenost cipelama, dijamantima ili kozmetičkim proizvodima nije ni približna onoj torbicama“, Večernji list, 27.09.2011.; „Ružičasto za dame“ – Tehno prilog V Magazina;

²² Večernji list, 09.06.2011.

²³ Večernji list, 10.04.2011.

²⁴ Večernji list, 15.02.2011.

²⁵ Večernji list, 02.10.2011.

²⁶ Jutarnji list, 31.08.2011.

²⁷ Večernji list, 17.07.2011.

²⁸ Jutarnji list, 14.12.2011.

²⁹ Večernji list, 02.09.2011.; Jutarnji list, 04.-05.08.2011.; Jutarnji list, 01.08.2011.; Jutarnji list, 08.07.2011.

³⁰ Večernji list, 08.05.2011.

³¹ Jutarnji list, 07.05.2011.; Večernji list, 07.05.2011.

³² Novi list, 03.02.2011.

³³ Večernji list, 27.03.2011.

³⁴ Jutarnji list, 26.01.2011.; Večernji list, 12.04.2011.

Međutim, i iz ovakvih članaka može se iščitati koliko su duboko ukorijenjeni stereotipi o spolnim ulogama. Naime, želeći istaknuti i pohvaliti da su spolne predrasude pogrešne, novinari i novinarka to čine tako da istovremeno koriste, i time potvrđuju, druge spolne stereotipe. Na primjer, u članku koji predstavlja hrvatsku žensku nogometnu reprezentaciju³⁷ novinarka se poziva na predrasude o tome kako se žene u nogometu doživljavaju kao „muškobanjaste“ osobe koje ne zanimaju uobičajene „ženske teme“. Želeći naglasiti kako ova ekipa ruši takve stereotipe o ženama u nogometu, novinarka kao argument koristi drugi spolni stereotip, onaj o „tipično ženskim stvarima“, poput nošenja šminke i nakita. Naglašavajući fizičku atraktivnost nogometašica članak ističe: „Nije li to san svakog muškarca? Zgodna žena koja zna sve o nogometu, a još ga i zna igrati“. Za žene, dakle, nije bitno to što se bave sportom u kojem su inače žene malobrojne, u koji ulažu vrijeme i trud i nastoje postići dobre rezultate, već je za medije važno da su zbog toga čime se bave „san svakog muškarca“ i da su „svoje čari pokazale pred objektivom“. Tekst je i jezično rodno neosviješten jer govori o „kapetanci, veznom igraču momčadi reprezentacije“.

Medijski odnos prema ženama podsjeća na komentar direktora tiskare koji je prije stotinjak godina savjetovao Mariji Jurić Zagorki da bi bolje prolazila kad bi imala više seksipila, a manje osjećaja za pravdu³⁸.

Mediji o ravnopravnosti spolova na tržištu rada i dalje pišu prerijetko i prigodničarski, što znači da više dolazi u fokus interesa medija u dane obilježavanja pojedinih datuma, poput Međunarodnog dana žena 8. ožujka, održavanja konferencija posvećenih toj temi ili u vrijeme donošenja pojedinih zakona.

Istraživanje provedeno na HRT-u kao jednom od najutjecajnijih medija u državi, kojemu je osnivač hrvatska Vlada, u okviru provođenja mjera Nacionalne politike za ravnopravnost spolova za razdoblje 2011.-2015. omogućilo je vrlo koristan uvid u znanje i stavove djelatnika/ca HRT-a o promicanju ravnopravnosti spolova. Iako se i djelatnici i djelatnice zalažu za ravnopravnost spolova kao društvenu vrijednost, postoje ukorijenjeni spolni stereotipi, koji su u nešto većem postotku zastupljeni kod muškaraca, dok kod žena vlada veća nesigurnost u procjeni sadašnjeg položaja žena i muškaraca na različitim područjima kao i u zalaganju za pozitivne pomake. Zabrinjava to što samo polovicu ispitanika/ca zanima tema ravnopravnosti spolova, što samo četvrtina edukaciju na tu temu smatra nepotrebnom, a čak trećina uopće ne želi sudjelovati u takvoj edukaciji. Istovremeno preko polovice ispitanika/ca ne zna za mehanizme vezane uz uspostavu ravnopravnosti spolova u kući u kojoj rade, ne poznaje zakone vezane uz diskriminaciju na osnovi spola niti mehanizme za promicanje ravnopravnosti spolova u RH.

I činjenica da je od 900 djelatnika/ca HRT-a, kojima je upitnik dostavljen na ime i prezime te adrese redakcija prema mjestu rada, **odgovorilo samo njih 19%** također je dobar pokazatelj koliko djelatnici/ce javne televizije percipiraju ravnopravnost spolova kao važnu temu iako se, istovremeno, na načelnoj razini svi izjašnjavaju da bi žene i muškarci bi trebali imati jednaka zakonska prava i obaveze.

³⁵ Večernji list, 17.04.2011.

³⁶ Večernji list, 20.01.2011.

³⁷ Globus, 25.11.2011.

³⁸ Nacional, 18.01.2011. „Zagorkin tlačitelj iz Obzora“.

7. REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE

7.1. Zakon o medicinskoj oplodnji

Tijekom izvještajnog razdoblja, Vlada Republike Hrvatske je uputila prijedlog Zakona o dopuni Zakona o medicinskoj oplodnji u hitni postupak, koje izmjene su i usvojene od strane Hrvatskog sabora. U javnosti su ove promjene označene gotovo beznačajnima, jer promjene omogućavaju oplodnju više jajnih stanica samo određenim skupinama pacijentica (onima koje boluju od određenih teških bolesti), no ne liberaliziraju medicinsku oplodnju prema ostalim pacijentima/pacijenticama.

Pravobraniteljica prije svega smatra da zakoni moraju biti usklađeni sa Zakonom o ravnopravnosti spolova kao organskim zakonom, te da ne smiju nikoga diskriminirati po bilo kojoj osnovi toga Zakona. Nadalje smatra i da zakoni koji se tiču zdravlja žena kao i njihovog reproduktivnog prava moraju pratiti napredak znanosti i ženama, ali i muškarcima omogućiti neometano korištenje istog prava u skladu s najvišim dostignutim zdravstvenim standardima. Međutim, također smatra da navedene standarde mora utvrditi sama struka, odnosno liječnici,/ce koji/e se bave pitanjima neplodnosti.

8. NACIONALNA POLITIKA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA, 2011.-2015. – ANALIZA provedbe mjera u 2011.

Mjere nove Nacionalne politike za ravnopravnost spolova tijekom 2011. uglavnom su se provodile. Provedba predmetnih mjera u protekloj godini je tek započeta i za očekivati je da će se one u budućnosti provesti u cijelosti te će i narednih godina pratiti njezinu provedbu.

Pravobraniteljica ukazuje na potrebu trajne edukacije djelatnika/ica iz područja sudstva, državne uprave i odvjetništva o primjeni antidiskriminacijskog zakonodavstva. Naime, navedene mjere mogu postići konkretne učinke u praksi samo ukoliko je njihova provedba kontinuirana, a ne jednokratna.

U odnosu na područje rodno osjetljivog obrazovanja, potrebno je nastaviti sa započetim mjerama, imajući pritom u vidu kako se radi o dugotrajnom procesu koji je preduvjet za izgradnju antidiskriminirajućih rodnih stavova u društvu.

Jačanje svih postojećih institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova, uključujući i koordinate/ice za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave, te povjerenstava za ravnopravnost spolova na lokalnoj razini, ali i uloge sudova, smatram bitnim činiteljima za osiguravanje provedbe Nacionalne politike, ali i Zakona o ravnopravnosti spolova, kao i nužnu, stvarnu i bezuvjetnu podršku svih državnih čimbenika i jedinica lokalne samouprave u provedbi tog Zakona.

9. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U PODRUČJU POLITIČKE PARTICIPACIJE - IZBORI 2011.

Iako je ravnopravnost spolova jedna od ustavnih vrednota (čl.3. Ustava RH), a Zakon o ravnopravnosti spolova³⁹ definira ravnopravnost spolova kao jednaku prisutnost žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života, jednaki status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i jednaku korist od ostvarenih rezultata, u području političke participacije i u procesima donošenja političkih odluka žene su i dalje podzastupljeni spol. Čak dvije trećine političkih stranaka se nije držalo propisane kvote (čl.15. st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova) prilikom slaganja kandidacijskih listi za parlamentarne izbore 04.12.2011. godine. Od 313 kandidacijskih listi, 37,70% su imale više od 40% kandidatkinja, a 62,30% listi imalo je manje od 40% kandidiranih žena.

Koristeći svoje ovlasti iz čl.22. i čl.23. Zakona o ravnopravnosti spolova, pravobraniteljica je krajem rujna 2011. izdala javno priopćenje te, kao podsjetnik na zakonsku obvezu poštivanja načela uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca, uputila dopise na adrese svih 116 registriranih političkih stranaka u Republici Hrvatskoj s preporukom da u nadolazećim parlamentarnim izborima prihvate postojeći europski trend te izrade sustav dobrovoljnih pozitivnih mjera kojima će osigurati stvarnu provedbu zakonske obveze poštivanja načela uravnotežene zastupljenosti spolova na izbornim listama.

Izbori za Hrvatski sabor su raspisani 31.10.2011., biralo se 151 zastupnika/ca: u 10 izbornih jedinica po 14, u 11. izbornoj (dijaspora) 3, a u 12. izbornoj ukupno 8 zastupnika/ca nacionalnih manjina. Od 116 registriranih stranaka u RH, na izborima je sudjelovalo 47 stranaka. Od ukupno 4.359 kandidiranih 65,04% su bili muškarci, a 34,96 % žene⁴⁰. Od ukupno 313 nositelja/ica listi na 82,40% listi, nositelji su bili muškarci.

Analizom Ureda pravobraniteljice o predstavljanju političara/ki u medijima uoči izbora za 7. saziv Hrvatskog sabora, utvrđeno je kako su žene u daleko manjem postotku od muškaraca bile zastupljene kao predstavnice stranaka. U 13% njihove zastupljenosti u ukupnom broju od 320 osoba koje su sudjelovale u emisiji, pojedine žene pojavljivale su se u svakoj emisiji što znači da se ukupan broj od 43 žene ne odnosi na 43 različite osobe. Od 49 intervjua u 76% slučajeva (37) intervjuirani su muškarci, a u 24% (12) žene.

Medijska analiza Ureda pravobraniteljice je pokazala da se političarke u javnosti i dalje prati drugačije nego političare i pribjegava stereotipnom shvaćanju tzv. ženskih interesa pa se komentira njihov izgled, stil oblačenja, nakit ili šminka, trudnoća, obiteljske prilike ili ponašanje iz kojeg se iščitavaju neka dodatna značenja kojima se aludira na njihovu „žensku“ stranu i „ženski“ način gledanja na stvari. Za razliku od muškaraca u politici, žene u politici se često dovodi u kontekst njihovog privatnog života i odnosa ili u kontekst spolnih stereotipa koji još uvijek prevladavaju i kojima se, posljedično, trivijaliziraju njihove političke odluke, izjave ili djelovanje⁴¹, tako da i dalje postoje značajne razlike po spolu u načinu na koji mediji

³⁹ Narodne novine broj 82/08.

⁴⁰ Postotak je veći za 5% budući da je na prošlim parlamentarnim izborimabilo kandidirano ukupno 29,93% žena.

⁴¹ „Veleposlanica izgledom zasjenila mlađe misice“ – Večernji list, 30.03.2011.; „Popijačeva državna tajnica postaje seksi lavica“ – Jutarnji list, 07.03.2011.; „Svi zagrljaji i poljupci Jadranke Kosor“ – Jutarnji list 11.03.2011.

prikazuju žene i muškarce u području politike. Spolni stereotipi i seksizmi još uvijek se u velikoj mjeri koriste prilikom predstavljanja političarki što nerijetko služi marginalizaciji i umanjivanju važnosti onoga što političarke govore ili rade.

9.1. Aktivnosti organizacija civilnoga društva

Organizacije civilnoga društva (OCD) aktivno su se uključile u praćenje predizborne kampanje kao i u davanje konkretnih prijedloga za unapređenje ljudskih prava i ravnopravnosti. Tako je nekoliko desetaka OCD za zaštitu i promociju ljudskih prava u Hrvatskoj kreiralo Platformu 112 kojom su pokušale popisati sva pitanja važna građanima i uputile javni poziv strankama, koalicijama i nezavisnim listama da se, prije izlaska građana i građanki na birališta, javno njima očituju.

Osim toga, pet ženskih feminističkih organizacija (CESI i B.a.B.e iz Zagreba, Domine iz Splita, CGI iz Poreča i Delfin iz Pakraca) izradile su i političarima i političarkama uručile Žensku platformu 2011⁴². koja se temeljila na razgovorima koje su aktivistice ovih organizacija vodile sa ženama diljem Hrvatske. Ženskom platformom zatražile su: socijalnu pravdu i jednake mogućnosti na tržištu rada; ravnopravno sudjelovanje žena u javnom i političkom, a muškaraca u obiteljskom i privatnom životu; kvalitetan javni zdravstveni sustav te seksualna i reproduktivna prava i slobode; djelotvornu podršku ženama žrtvama nasilja i obrazovanje oslobođeno stereotipa i predrasuda.

10. ZAKONI – INICIJATIVE PRAVOBRANITELJICE

Odredba čl.24. st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova⁴³ daje ovlast pravobraniteljici za ravnopravnost spolova da, u slučaju da utvrdi da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova zbog neusklađenosti propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, predloži pokretanje postupka izmjene takvog propisa. Radom po pojedinačnim pritužbama pravobraniteljica je ustanovila kako odredbe pojedinih zakona ili njihova primjena izravno diskriminiraju pripadnike/ce izvanbračne zajednice i žene te neizravno diskriminiraju žene. Radi se o Zakonu o porezu na dohodak⁴⁴, Zakonu o porezu na promet nekretnina⁴⁵, Zakonu o posebnim porezima na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove,⁴⁶ Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti⁴⁷ te Pravilniku o radnoj knjižici.⁴⁸

⁴² http://www.cesi.hr/attach/z/zenska_platforma_knjizni_blok.pdf

⁴³ Narodne novine broj 82/08.

⁴⁴ Narodne novine broj 177/04, 73/08, 80/10.

⁴⁵ Narodne novine broj 69/97, 26/00, 153/02, 22/11.

⁴⁶ Narodne novine broj 136/02, 44/03, 95/04, 94/09, 21/10.

⁴⁷ Narodne novine broj 121/10.

⁴⁸ Narodne novine broj 14/96.

S obzirom da prema Poslovniku Hrvatskog sabora pravobraniteljica nema ovlast predlagati izmjene zakona koji nisu u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, nadležnim tijelima upućene su inicijative za izmjenu navedenih zakonskih odredbi, preporuke za odgovarajuću primjenu zakona i prijedlozi za izmjenu podzakonskih akata. Upućena je inicijativa za izmjenu i dopunu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima u vrijeme nezaposlenosti, preporuka za tumačenje Zakona o posebnim porezima na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove, inicijativa za izmjenu i dopunu Zakona o porezu na dohodak kao i za izmjenu i dopunu Zakona o porezu na promet nekretnina⁴⁹, te za izmjenom čl. 4. Pravilnika o radnoj knjižici.

Međutim, pravobraniteljica mora zaključiti kako u prethodnom izvještajnom razdoblju niti jedna njezina inicijativa, bilo u vidu izmjene zakona, podzakonskog akta ili postojeće prakse, koja je za cilj imala otkloniti postojeće neusklađenosti propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova, nije dala rezultata. O razlozima se može nagađati, ali se čini da bi jedan mogao biti *nedovoljna razina svijesti pojedinih sastavnica državne vlasti o instituciji pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i njezinoj ulozi u društvu.*

S obzirom na sve izneseno, a kako bi mogla izravno koristiti ovlaštenje iz čl.24. st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova, pravobraniteljica je Hrvatskom saboru (siječanj 2012.) uputila Prijedlog za izmjenu čl.129. st.1. Poslovnika Hrvatskog sabora, tako da se pravo predlaganja propisa i njihovih izmjena da svakom posebnom pravobranitelju/ci koji/a je na to ovlašten/a posebnim zakonom.

Osim toga, pravobraniteljica je pratila provođenje i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova. U tom smislu pravobraniteljica je tijekom 2011. pratila zakonodavne inicijative i to kako one kojima je cilj donošenje novih zakona tako i one koje idu za izmjenom postojećih, a koje se tiču ili bi se mogle ticati ravnopravnosti spolova. Određena zakonodavna rješenja su podržana dok je na određene zakonodavne inicijative pravobraniteljica stavljala primjedbe ili prijedloge - Nacrt prijedloga Kaznenog zakona, Nacrt prijedloga Zakona o pučkom pravobranitelju i dr. Pravobraniteljica ovdje napominje kako obveza usklađivanja domaćeg pravnog poretka s pravnom stečevinom Europske unije ne obuhvaća samo obvezu harmonizacije zakonskih normi, već i obvezu stvarne primjene tih zakonskih odredbi u svjetlu vrednota i ciljeva kojima te odredbe služe u pravnom poretku.

⁴⁹ http://www.prs.hr/docs/rh_prs_izvjesce_2010.pdf

III. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE

Na temelju provedenih istraživanja, analiza i praćenja provedbe odredbi zakona i drugih propisa vezanih uz ravnopravnost spolova na područjima koja pravobraniteljica prati, a koji su detaljno opisani u ovom Sažetku, pravobraniteljica osobito težište stavlja na sljedeće:

Obiteljsko nasilje je i dalje konstanta hrvatskoga društva, kako po broju djela tako i po broju žrtava. Žene i dalje čine ogromnu većinu među žrtvama obiteljskog nasilja. U cilju uklanjanja svih oblika nasilja nad ženama i unaprjeđivanja položaja i zaštite prava žrtava svih oblika nasilja, potrebna je ustrajna i kontinuirana edukacija svih službenih osoba koje sudjeluju u protokolu o postupanju s žrtvama nasilja u obitelji (policije, socijalne službe i pravosudne vlasti).

Žene su i dalje podzastupljeni spol u sferi politike, bilo da se radi o uključivanju na kandidacijske liste, javnom predstavljanju stranačkih programa ili o konačnim izbornim rezultatima.

Iako žene čine većinu u visoko obrazovnom dijelu stanovništva, i dalje su znatno podzastupljene na upravljačkim pozicijama kako u privatnim tvrtkama tako i u tvrtkama koje su u pretežitom vlasništvu države, što ukazuje da su diskriminirane prilikom napredovanja u svojoj karijeri. Uz navedeno, nedovoljno se čini na omogućavanju usklađivanja obiteljskih i profesionalnih obveza žena.

Kako je jedan od preduvjeta za izgradnju anti-diskriminirajućih rodni stavova u društvu - uklanjanje stereotipa i uvođenje rodno-osviještenog odgoja i obrazovanja u cjelokupni obrazovni sustav, potrebno je u nastavne procese i dalje ugrađivati sadržaje vezano za područje ljudskih prava osobito ono koje se odnosi na ravnopravnost spolova i anti-diskriminacijska jamstva proistekla iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Zakona o suzbijanju diskriminacije. Osobito stoga što takvi sadržaji još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri zastupljeni u odgojno-obrazovnom sustavu, na svim razinama. U pravcu ostvarenja tog cilja, pravobraniteljica posebno naglašava važnost stjecanja i prenošenja znanja na rodno osviješten način te edukacije nastavnog osoblja o društvenoj važnosti načela ravnopravnosti spolova što predstavlja i jedan od izričito navedenih ciljeva Nacionalne politike za ravnopravnost spolova.

Mediji vrlo često koriste svoju društvenu ulogu i medijski prostor za perpetuiranje rodni stereotipa, seksizama i to uglavnom na štetu žena, čime učvršćuju stereotipe te utječu na način vrednovanja uloge žena i muškaraca u društvenoj moći.

Obzirom na postupanje prema pritužbama građana/ki, kao i provedenih istraživanja i analiza, pravobraniteljica smatra potrebnim posebno istaknuti sljedeće preporuke, prema područjima djelovanja:

Područje zapošljavanja i rada

1. S obzirom na poražavajuće podatke koje pravobraniteljica prikupila u 2011. godini, nužno je provesti odgovarajuću kontrolu organizacije poslovanja, politiku zapošljavanja i razvoja poslovnih subjekata u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske, odnosno u poslovnim subjektima s javnim ovlastima, radi utvrđivanja podzastupljenosti žena na rukovodećim i upravljačkim pozicijama.
2. Značajno povećati kontrolu poštivanja obveza donošenja pozitivnih mjera radi postizanja uravnotežene zastupljenosti žena na svim razinama rukovodećih pozicija, odnosno zakonski učvrstiti obvezu postizanja zastupljenosti žena od minimalno 40% na najvišim rukovodećim radnim mjestima, odnosno u upravljačkim i nadzornim tijelima u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske, odnosno u poslovnim subjektima s javnim ovlastima te postrožiti kontrolu provedbe ove pozitivne mjere postizanja stvarne jednakosti.
3. Uvesti zakonsku obvezu postizanja zastupljenosti žena od minimalno 40% na najvišim rukovodećim radnim mjestima u trgovačkim društvima osnovanim privatnim kapitalom.
4. Osmisliti sustav poticajnih mjera financijske i porezne prirode kojima bi se potakla ravnopravnija raspodjela brige za djecu između žena i muškaraca.
5. Osmisliti sustav mjera poticanja obrazovanja i stručnog usavršavanja žena u profesionalnim djelatnostima u kojima na tržištu rada dominira muška radna snaga, a posebno u djelatnostima financijske i tehničke prirode koje na tržištu postižu najvišu cijenu rada.
6. Uvesti zakonsku obvezu poštivanja načela potpune transparentnosti pri zapošljavanju ili napredovanju odnosno obvezu transparentnog formiranja plaća.

Područje obitelji

7. U policijske uprave i policijske postaje uvesti novo radno mjesto službenika/ce za suzbijanje nasilničkog ponašanja u obitelji i nad ženama.
8. I dalje sustavno provoditi edukaciju policijskih službenika/ica, stručnih djelatnika/ca zavoda za socijalnu skrb o obiteljskom nasilju te provedbi načela ravnopravnosti spolova, s naglaskom na otklanjanju uočenih nedostataka u postupanju.
9. Umrežiti baze podataka Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva zdravstva i Ministarstva pravosuđa na nivou prvostupanjskog prekršajnog, odnosno kaznenog postupka u cilju osiguranja poboljšanja protočnosti podataka radi učinkovitijeg vođenja i dovršetka prvostupanjskih kaznenih, odnosno prekršajnih postupaka zbog nasilničkog ponašanja u obitelji.
10. Osigurati novčana sredstva nužna za osiguravanje uvjeta za daljnje kontinuirano provođenje psihosocijalnog tretmana te za izgradnju i stavljanje u funkciju institucija i stručnjaka/inja za provođenje tog tretmana ondje gdje isti nedostaju.

11. Ustanoviti jedinstvenu nacionalnu telefonsku liniju s funkcijom 0-24 sata za žrtve nasilja u obitelji.
12. Osmisliti i izgraditi sustav rješavanja stambenog pitanja i zapošljavanja žrtava obiteljskog nasilja.
13. Ažurirati plan i dinamiku razvoja mreže tretmanskih centara za provedbu tretmana počinitelja nasilja u obitelji kroz definiranje kriterija, dinamike razvoja mreže, popisa novih tretmanskih centara za 2011., utvrđenim brojem stručnjaka/kinja potrebnih za tretmanski rad i kapacitet tretmana te planirane supervizije.
14. Poticati JLP(R)S da u svojim proračunima redovito planiraju izdatke za provođenje psihosocijalnog tretmana, sukladno obvezama iz Strategije.
15. Radi unaprjeđenja položaja žena s invaliditetom žrtava nasilja u obitelji žurno provesti analizu arhitektonske i komunikacijske usklađenosti skloništa za žrtve nasilja s važećim propisima i odredbama nacionalnih dokumenata te započeti mjere na njihovom usklađivanju određene Nacionalnom strategijom za zaštitu od nasilja u obitelji.
16. Radi senzibilizacije javnosti za problematiku nasilja u obitelji kroz informiranje javnosti i promicanje zaštite od nasilja u obitelji putem medija, vijeće HRT-a i ravnateljstvo HRT –a trebaju izraditi plan programa s problematikom zaštite od nasilja u obitelji i kontinuirano educirati urednike i novinare o zakonskim obavezama koje reguliraju zaštitu od nasilja u obitelji i rodno osjetljivom jeziku.

Financiranje rada skloništa za žrtve nasilja u obitelji

17. Žurno donijeti zakon kojim bi se u potpunosti riješilo pitanje financiranja skloništa te se na taj način skloništima osiguralo uvjete za njihov nesmetani rad, u kojem bi se, između ostaloga, propisala obveza JLP(R)S na izdvajanje određenog postotka od njihovog proračuna u svrhu financiranja skloništa.

Besplatna pravna pomoć

18. Osigurati dosljednu i ujednačenu primjenu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći u svim uredima državne uprave smanjenjem diskrecijskih ovlasti postupajućih službenika/ca u procjeni osobe tražitelja/ice besplatne pravne pomoći i pravnog problema zbog kojeg je besplatna pravna pomoć zatražena.
19. Ispitati ima li prostora za daljnje pojednostavljivanje procedure za odobravanje besplatne pravne pomoći, primjerice, uvesti po jedinicama lokalne samouprave (općinama i gradovima) elektronički oblik obrasca, osigurati mogućnost prijema stranke i pomoći pri ispunjavanju istog, te proslijediti na odluku isti obrazac elektroničkim putem u najbliži mjesno nadležni ured državne uprave, te istim putem vratiti stranci uputnicu ili rješenje o odbijanju zahtjeva.

20. Izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći priznati pravo na ostvarivanje besplatne pravne pomoći oštećenicama/ima i u okviru kaznenog/prekršajnog postupka radi nasilničkog ponašanja u obitelji.
21. Izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći kao jedini kriterij za ostvarenje prava na besplatnu pravnu pomoć propisati materijalni status podnositelja/ice zahtjeva jer je i sama svrha Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći osigurati pravnu pomoć osobama koje nemaju materijalnih uvjeta za plaćanje iste.
22. U upitnik uvrstiti i podatak o narodnosti tražitelja/ice besplatne pravne pomoći, radi prikupljanja podataka o ranjivim društvenim skupinama žrtvama obiteljskog nasilja kao što su, primjerice, Romkinje.
23. Ne smanjivati iznos novčanih sredstava namijenjenih financiranju besplatne pravne pomoći.

Roditeljska skrb

24. Kontinuirano educirati stručne djelatnike/ce zavoda za socijalnu skrb o provedbi načela ravnopravnosti spolova, o provedbi aktivnosti za poticanje jednake raspodjele kućanskih i obiteljskih poslova te ravnopravnu podjelu roditeljske odgovornosti za skrb o djeci, uključujući promicanje korištenja roditeljskog dopusta očeva.
25. Izobrazba i senzibilizacija stručnih djelatnika/ca zavoda za socijalnu skrb o pojavi, problemima i načinima suzbijanja rodno uvjetovanog nasilja.

Područje prava LGBT osoba

26. Izraditi novi zakonski okvir kojim bi se, u skladu s obvezama koje Republike Hrvatska ima prema Europskoj uniji i Vijeću Europe, na odgovarajući način uredio obiteljski, građanski, socijalni, zdravstveni i imovinski status LGBT osoba u Hrvatskoj.
27. Stalno osvještavati i senzibilizirati javnost o pravima LGBT osoba i implementirati edukativne sadržaje u odgojno-obrazovni sustav vezano za spolnu orijentaciju i rodni identitet.
28. Kontinuirano educirati suce/sutkinje, odvjetnike/ice, državne odvjetnike/ce, policijske službenike/ice vezano za prepoznavanje diskriminacije i postupanje u slučajevima diskriminacije prema osobama temeljem njihove spolne orijentacije.

Tražitelji/ce azila

29. Kreirati integracijsku politiku zdravstva, zdravstvene skrbi i zapošljavanja,
30. Provoditi edukacijske programe i kampanje vezane uz pitanje azila,
31. Dodatno educirati stručno osoblje u smjeru senzibiliziranja prema potrebama tražiteljica azila i azilanticama, posebice prema mogućim žrtvama trgovanja ljudima, žrtvama nasilja, žrtvama zbog spolne orijentacije.

Područje medija

32. Povećati zastupljenost medijskih sadržaja koji sustavno promoviraju načela ravnopravnosti spolova tijekom cijele godine u programima javne televizije te tiskanih i drugih elektroničkih medija.
33. Osigurati obaveznu edukaciju medijskih djelatnika/ca o rodnoj ravnopravnosti sukladno toč.7.2.4. Nacionalne politike za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011.-2015.
34. Ukloniti seksizam, spolne stereotipe i uvredljivo, omalovažavajuće ili ponižavajuće prikazivanje žena i muškaraca iz medijskih sadržaja sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova.
35. Izraditi jedinstvenu metodologiju praćenja tema vezanih uz ravnopravnost spolova.

Područje političke participacije

36. Političke stranke trebaju sustavno uključivati rodnu dimenziju u kampanje za sve izbore za tijela na lokalnim, regionalnim, nacionalnim i međunarodnim razinama te organizirati kampanje za podizanje svijesti i širenje informacija o spolno uravnoteženoj zastupljenosti na svim razinama političkoga i javnoga života.
37. Političke stranke trebaju poduzimati odgovarajuće mjere za suzbijanje homofobnih, spolno stereotipnih ili po spolu diskriminacijskih oblika izražavanja te ih javno osuditi neovisno radi li se o članovima/icama njihove ili drugih stranaka.

U Zagrebu, 17. travnja 2012. godine

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Višnja Ljubičić, dipl.iur.